

Nytenking på apteringsfronten – mulighetene tas i bruk

Av Terje Birkeland

Aptering: en økonomisk optimal oppdeling av stammen i stokker ut fra gjeldende pris-lister og toleranse-krav.

Å kappe optimalt i forhold til de priser og reglement som gjelder er viktig. Minst like viktig er det at prislister og apteringsinstruksene er hensiktsmessige. Etter tiår der effektivisering i form av mekanisering har betydd mye økonomisk, er det nå stor fokus på råstoffutnyttelse i form av markedsretta aptering.

Fram til slutten av 90-tallet er nær sagt «alt tømmer til alle sagbruk» aptert og kappet etter samme standard prislister og tømmerreglement. På sagbruk av en viss størrelse har det dreid seg om volumproduksjon ut fra et gitt råstoff, i form av prima og sekunda sagtømmer. Det er tatt lite hensyn til variasjoner i råstofftyper og markeder med tanke på tømmerets fordeling på kvaliteter og dimensjoner. Det tradisjonelle prima- og sekunda-systemet med standard prislister er lite forutsigbart og egenskaper som er avgjørende for sluttproduktet utnyttes ikke optimalt. Nyere forskning har gitt økt kunnskap om variasjon i virkeegenskaper, og viser potensial for bedre utnyttelse av sagtømmer. En tøff økonomisk hverdag i skog- og sagbruksnæringa, og generelt økte krav til sluttprodukt, tvinger fram alternativer for bedre utnyttelse av tømmeret. Ulike tømmerdimensjoner og kvaliteter egner seg til ulike anvendelser, og de ulike dimensjoner og kvaliteter har i mange tilfeller foretrukne sluttlengder. Dette kan overføres til apteringsinstruks og hogstmaskin, og innebærer aktiv sortering av tømmeret både på kvalitet og lengde.

Foto: PONSSE

Selve prosessen, aptering og kapping, er avgjørende for videre muligheter.

Maksimal utnyttelse av sagtømmer krever utvikling av prissystemer som fører til at variasjoner i tømmerets egenskaper, form og dimensjoner utnyttes. Variasjoner i markeds-krefter og prisspenn mellom ulike kvaliteter og dimensjoner må også fanges opp. Man må utvikle nye sortiment av sagtømmer basert på type trelast man vil produsere og hvor prisen fastsettes etter sagtømmerets foredlingsverdi. Dette virker direkte inn på apteringsutførelsen.

Ett entydig svar på hva som er riktig aptering fins ikke, og heller ikke en instruks og ei pris-

Returadresse:
Norsk institutt for
skogforskning
Høgskoleveien 12
N-1432 Ås

B

Skogforsk: tlf: 64 94 90 00, www.skogforsk.no; Institutt for skogfag: tlf: 64 94 88 80, www.nlh.no/isf; redaktør: Bjørn R. Langerud

liste som til enhver tid er den riktige for alle leverandører og sagbruk. Derfor ser vi i dag et klart behov for bedriftsspesifikke prislister og apteringsinstruksjoner, som raskt og effektivt kan justeres etter behov. Dette henger også sammen med økt spesialisering i sagbruksindustrien og nettopp tilpassing av produktspekter til marked og råstoff. Trelastbedrifter går ulike veier og finner sine hovedmarkeder. Spesialisering innebærer gjerne at sagbruk viderefører ei produktgruppe, mens resten av skurlasta selges videre.

i priser og kvantum, og hvordan dette slår ut i kroner og øre for begge parter. For å oppnå ei optimal fordelingsaptering hva gjelder dimensjoner og kvaliteter, er gjerne første punkt å bli enige om en riktigst mulig prisprofil. Det reelle prisnivået kan for så vidt forhandles og avgjøres i neste omgang.

Det er stor entusiasme i skog- og trelastbransjen rundt aptering som middel for verdiskaping, og næring og forskning jobber tett sammen på området. Apteringa legger svært mye av grunnlaget for videre foredlingsmuligheter og verdier i kjeden, og bør gjenspeile marked og sluttprodukt. Det fokuseres mer og mer på å hogge trelast, ikke tømmer. Utarbeidelse av en god salgsavtale er da avgjørende for selger og kjøper. Mye «nytt» er allerede utprøvd og i bruk. Særlig to retninger synes å bli stadig viktigere for virkesutnyttelsen og økonomien i skog- og sagbruksbransjen, og dermed for apteringsutførelsen:

- Ett sagtømmersortiment med vekt på dimensjon – aktiv premiering av ønska toppdiametre og lengder. Det vil si en dimensjons- og fordelingsaptering, med mindre vekt på kvalitetsskiller.
- Kvalitetsaptering. Tømmeret kappes etter kvalitetsskiller og virkesegenskaper som er ønska i sluttproduktet, for eksempel friskkvist, kjerneved og bestemte styrkeegenskaper.

Mer om temaet finnes på
www.treteknisk.no/ssff

Kontakt forfatteren:
Terje.Birkeland@skogforsk.no

FOTO: PER SKOGSTAD

For kort eller for lang? Eller var det kvaliteten?

Markeds- og råstoffsituasjon i form av kundegrupper, viderefordlingsgrad, prisspenn på trelast, treslag, tømmerkvalitet og tilgjengelig kvantum er sammen avgjørende for hva som er optimal aptering. Salgsavtalen og sagbrukets ønsker er styrende for utarbeidelse av prislister og apteringsinstruksjoner. Det fins i dag flere dataverktøy som kan kvalitetssikre og effektivisere dette. En klar fordel med disse er at man under leveranse- og prisforhandlinger direkte kan påvise hva som skjer med sortiments- og dimensjonsfordeling ved endringer